

Offering Effective Solutions for Reviving Stagnant Agricultural Production Cooperatives in Kermanshah Province

Zahra Athari

Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.

(Corresponding Author). z.athari@gmail.com

Abstract:

In recent years, the share of the cooperative sector in total employment compared to other economic sectors of the country has both increased and decreased. Cooperatives have not been effective in the country's agricultural economy, with many experiencing stagnations in this sector. Therefore, significant efforts are needed to revive and improve the condition of agricultural production cooperatives and provide appropriate solutions. This qualitative research was conducted to provide effective solutions for reviving stagnant agricultural production cooperatives in Kermanshah province. The study population included managers of stagnant agricultural production cooperatives in Kermanshah province, selected using purposive sampling. Data collected from semi-structured interviews were analyzed using Maxqda 12 software. Solutions for the revival of agricultural production cooperatives were categorized into 30 concepts and 7 general categories. These categories, in order of frequency of reference, include "financial and credit support," "efficient government policies," "government support for cooperative production activities," "improving financial literacy and marketing skills of producers," "enhancing supervision and management of cooperatives," "management and development of the value chain in cooperatives," and "the effectiveness of education and extension programs for cooperative development". Based on the research findings, it can be concluded that creating a suitable environment to support cooperative production activities through the participation of unions ensuring the provision of high-quality inputs coupled with improving insurance tariffs, reducing the costs of producer contributions to compensate for potential losses and management of value chain can significantly contribute to the revival of production cooperatives.

Keywords: Stagnation, Production Cooperative, Employment, Value Chain.

ارائه راهکارهای مؤثر برای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راکد در استان کرمانشاه

زهرا اطهری

گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

(نویسنده مسئول). z.athari@gmail.com

چکیده

چکیده

در سال‌های اخیر سهم بخش تعاونی از کل اشتغال، نسبت به دیگر بخش‌های اقتصادی کشور، روندی نه تنها افزایشی نداشته بلکه با کاهش مواجه بوده است. تعاونی‌ها نتوانسته‌اند نقش مؤثری در اقتصاد کشاورزی کشور ایفا نمایند و درصد قابل توجهی از آنها در بخش کشاورزی دچار رکود شده‌اند. از این رو، باید تلاش‌های زیادی در جهت بازاحیا و بهبود وضعیت تعاونی‌های تولیدی کشاورزی انجام و در این زمینه راهکارهای مناسبی ارائه شود. لذا این پژوهش کیفی، با هدف ارائه راهکارهای مؤثر بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راکد در استان کرمانشاه انجام شد. جامعه تحقیق مدیران عامل تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راکد استان کرمانشاه بودند که برای انتخاب آنان از شیوه نمونه‌گیری هدفمند بهره گرفته شد. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق مصاحبه نیمه ساختارمند، با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA¹² انجام شد. بر اساس یافته‌ها، راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در قالب ۳۰ مفهوم و ۷ مقوله کلی دسته‌بندی شدند. این مقوله‌ها به ترتیب فراوانی ارجاع شامل "حمایت‌های مالی و اعتباری"، "سیاست‌گذاری‌های کارآمد دولت"، "حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها"، "ارتقای سواد مالی و مهارت‌های بازاریابی تولیدکنندگان"، "بهبود نظارت و مدیریت بر راه اندازی تعاونی‌ها"، "مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها" و "اثربخشی برنامه‌های آموزشی- ترویجی در توسعه تعاونی‌ها" می‌باشد. فراهم نمودن زمینه مناسب برای پشتیبانی از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها از طریق مشارکت اتحادیه‌ها به منظور تضمین تأمین نهادی مرغوب و باکیفیت، بهبود تعرفه‌های بیمه‌ای، کاهش هزینه‌های پرداختی سهم تولیدکننده و مدیریت زنجیره ارزش می‌تواند به باز احیای تعاونی‌های تولید کمک شایانی کنند.

کلید واژه‌ها: رکود، تعاونی تولیدی، اشتغال، زنجیره ارزش

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه

فصلنامه پیشرفت و توسعه استان کرمانشاه، دوره ۴، شماره ۳، ص ۶۵-۸۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲

۱- مقدمه

تعاونی‌های تولیدی کشاورزی می‌توانند به‌عنوان یک نظام بهره‌برداری نقش مؤثری در بهبود ساختار تولید کشاورزی داشته باشند. با توجه به ناکارآمدی نظام خرده دهقانی در ایجاد تحرک و پویایی در بخش کشاورزی، تعاونی‌های تولیدی کشاورزی را می‌توان ابزار مناسبی در توسعه روستایی و ایجاد اشتغال مولد قلمداد نمود. چراکه کوچکی واحدهای دهقانی، پراکندگی اراضی زراعی، عدم صرفه اقتصادی، سطح بالای ریسک تولید، مخاطرات مربوط به خرد شدن مستمر اراضی، وجود کاستی‌های قانونی و مشکلات فرهنگی در یکپارچه‌سازی اراضی، از مهم‌ترین موانع موجود توسعه کشاورزی در ایران است (اکبری و قاسمی، ۱۴۰۲). اما این تعاونی‌ها نتوانسته‌اند نقش مؤثری در اقتصاد کشاورزی کشور و توسعه روستایی ایفا نمایند اما درصد قابل توجهی از آنها در بخش کشاورزی دچار شکست و رکود شده‌اند. به‌طوری که تحقیقات در زمینه موفقیت تعاونی‌های تولیدی کشاورزی نشان می‌دهد که اغلب این تشکلهای در دستیابی به اهداف مورد نظر و برآورد کردن انتظارات پیش‌بینی شده از آنها ناموفق عمل نموده‌اند (نوری و همکاران، ۱۳۹۸).

در واقع، مشکلات و چالش‌های بسیاری دست به دست هم داده و موجب شده‌اند که برخی از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی از چرخه اقتصادی کشور حذف و دچار رکود شوند. موضوع رکود تعاونی‌ها از چندین جنبه حایز اهمیت است: اول آن که اکثر تعاونی‌های تولیدی در هنگام راه‌اندازی طرح‌های خود، سرمایه‌های قابل توجهی را صرف تجهیزات و تأسیسات زیربنایی می‌نمایند که با رکود، این سرمایه‌ها نیز از بین می‌رود. از سوی دیگر، رکود تعاونی‌ها می‌تواند منجر به عدم توانایی اعضای تعاونی، در باز پرداخت وام‌های اخذ شده از بانک‌ها و مؤسسات وام‌دهنده شود و از این طریق بانک‌ها و مؤسسات وام‌دهنده خسارت‌های مالی سنگینی را متحمل شوند. هم‌چنین، با رکود تعاونی‌های تولیدی، قسمتی از نیروهایی که جذب بازار کار شده‌اند، دوباره بیکار می‌شوند و به جمعیت بیکار کشور افزوده می‌شوند و از همه مهم‌تر با غیرفعال شدن تعاونی‌های تولیدی، بخشی از تولیدات منطقه‌ای و حتی کشوری کاهش پیدا کرده و از میزان تولید ناخالص ملی کشور کاسته می‌شود.

بر اساس آمار و اطلاعات اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمانشاه، از بین ۳۸۳ تعاونی تولیدی کشاورزی ثبت شده در شهرستان کرمانشاه، فقط ۱۷۸ تعاونی فعال هستند و بیش از ۳۵ واحد راکد و سایر تعاونی‌ها غیرفعال و نیمه راکد بوده و از چرخه تولید و اقتصاد کشاورزی خارج شده‌اند. لذا، باید تلاش‌های زیادی در جهت باز احیا و بهبود وضعیت تعاونی‌های تولیدی کشاورزی صورت گیرد و راهکارهای مناسبی در این زمینه بر پایه شرایط موجود و در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص این تعاونی‌ها، ارائه شود. از این‌رو، هدف پژوهش حاضر، ارائه راهکارهای مؤثر باز احیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان کرمانشاه بود.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر به‌دلیل مشکلات اقتصادی، عدم اجرای صحیح قانون بخش تعاونی و همچنین افزایش شدت رقابت به‌ویژه در زمینه محصولات غذایی، درصد قابل توجهی از تعاونی‌های تولیدی کشور در بخش

کشاورزی دچار رکود شده به طوری که برخی از آنها تا مرز انحلال نیز پیش رفته‌اند. با توجه به اهمیت موضوع تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، در ایران و جهان پژوهش‌هایی مرتبط در این زمینه انجام شده است که در ادامه به نتایج برخی از آنها اشاره می‌شود.

حسینی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای که به شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران پرداختند، نشان دادند مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌ها به ترتیب؛ افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی اعضا، ضعف رهبری و مدیریت توانمند، حمایت دولت از بخش تعاونی و نامشخص بودن جایگاه تعاونی در امور حقوقی تعاونی است. بر اساس نتایج پژوهش ظریفیان و بهادری (۱۳۹۳) نیز به ترتیب مهم‌ترین نقطه قوت، ضعف، فرصت و تهدید تعاونی‌های تولید روستایی استان همدان شامل داشتن تخصص کشاورزی، فقدان الگوی مشخص برای ارزیابی عملکرد مدیران تعاونی، بهره‌مندی از منابع آب و خاک مناسب و پایین بودن سطح سواد اعضا بوده است.

بر اساس یافته‌های تحقیق علی‌بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵) مهم‌ترین راهکارها در کاهش مشکلات موجود در صنعت مرغداری استان کرمانشاه شامل: اصلاح و بهینه‌سازی ظرفیت‌های موجود در صنعت مرغداری، رفع مشکلات نقدینگی واحدهای مرغداری از طریق ارائه تسهیلات لازم توسط مؤسسات اعتباری و بانک‌ها، متمرکز نمودن مراکز تصمیم‌گیری و حمایتی و ساماندهی نظام تأمین نهاده‌های مورد نیاز است. بر اساس یافته‌های حاصل از مطالعه نوری و همکاران (۱۳۹۸) نیز با انجام تحقیقی عوامل مؤثر در توسعه تعاونی‌ها را عوامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست‌محیطی، حقوقی، آموزشی، مدیریتی، بازاریابی، زیرساختی - نهادی و شخصیتی - فردی شناسایی نمودند. از دیگر عوامل مهم و تأثیرگذار بر موفقیت و رونق فعالیت‌های تعاونی‌ها تولیدی کشاورزی می‌توان به فراهم نمودن بستر لازم برای تولید و صادرات، حمایت نهادهای دولتی، بالابردن توان علمی و بروز بودن دانش و فناوری تعاونی‌ها و تقویت زیرساخت‌ها، مشوق‌های دولتی، افزایش آگاهی اعضا، کارآیی تعاونی‌ها و برنامه‌ریزی علمی، تدوین قوانین مناسب ریسک سرمایه‌گذاری، ثبات اقتصادی و سیاسی نهادهای قانون‌گذار اشاره کرد (الفتری و همکاران، ۱۴۰۰).

در تحقیق دیگری افزایش تبلیغات در تعاونی، مدیریت استانداردها و در نهایت افزایش کیفیت خدمات ارائه شده، برای بهبود عملکرد تعاونی‌ها پیشنهاد شده است (ژانک و همکاران^۱، ۲۰۱۱). گارنوسکا و همکاران^۲ (۲۰۱۱) نشان دادند که محیط قانونی پایدار، رهبری، پشتیبانی ملی و فنی دولت و حمایت‌های مناسب از عوامل کلیدی برای توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی هستند. در یک مطالعه برای برون رفت از چالش‌های تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در اتیوی به ارائه راهبردهایی نظیر داشتن برنامه‌های آموزشی در تعاونی‌ها به صورت سازمان یافته، راهبردهایی برای به حداقل رساندن مشکلات سرمایه‌ای و زیرساختی تعاونی‌ها، تنوع عضویت و اجرای مناسب قوانین و مقررات پرداخته شد (تسفاماریم و همکاران^۳، ۲۰۱۵). نتایج پژوهشی در تایلند نشان داده شد که در دهه

1. Zheng et al
2. Garnevska et al
3. Tesfamariam et al

گذشته عملکرد تجاری تعاونی‌های کشاورزی در تایلند رشد قابل توجهی داشته است به طوری که منجر به افزایش درآمد و پیشرفت اجتماعی و رفاه اعضای خود و همکاری با بخش دولتی شده است. با این حال تعاونی‌های کشاورزی در تایلند با نیازهای در حال تغییر اعضا و چالش‌های بازار مواجه بوده که خود حاکی از نگرانی در مورد امنیت غذایی و تجارت عادلانه است (سریورای و پاتراوارت^۱، ۲۰۱۶). بر اساس تحقیق ایشمو و بوشل^۲ (۲۰۱۷) در مورد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، ارتقای گروه‌های کشاورزی مبتنی بر کشاورزان خرده پا و همچنین رویکرد چندبخشی در کشاورزی و بهره‌گیری بیشتر از فناوری مناسب در تمام مراحل کشاورزی، همراه با فرآوری مواد غذایی ضروری است. علاوه بر این، یک محیط مساعد برای تولید کشاورزی و بازده اقتصادی مستلزم اصلاحات ارضی، ارتقای فرصت‌های بازاریابی و تعاونی‌هایی مبتنی بر تنوع‌بخشی به فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی است. در مطالعه‌ای نشان داده شد که اگرچه تعاونی‌های مدرن در اتیوپی به سرعت افزایش یافته‌اند و به توسعه کشور کمک کرده‌اند، اما همچنان ضعف و چالش‌های متعددی در این زمینه وجود دارد که ریشه در محیط‌های اقتصادی، اجتماعی، نهادی، سیاسی و محیطی دارد.

امروزه با توجه به اهمیت به تعاونی‌های کشاورزی در اتیوپی، حفظ کمک‌های تعاونی‌ها به اعضا خود و جامعه حیاتی است. لذا تعاونی‌ها شایسته توجه بیشتر سیاست‌گذاران است (موجو و همکاران^۳، ۲۰۱۷). در این راستا لوپولیس و همکاران^۴ (۲۰۱۸) نیز بیان نمودند که تعاونی‌های تولیدی کشاورزی (برنج) می‌تواند سبب فراهم نمودن امکانات و افزایش ارزش افزوده، تولید مؤثر و کارآمد محصول شود، زنجیره تأمین را کوتاه و در نهایت به توان رقابت این محصول در بازارهای داخلی و جهانی کمک کند. بنابراین تعاونی‌های تولیدی در خور و شایسته توجه و برنامه‌ریزی بیشتری بوده و می‌توانند نقش مهمی در پایداری تولید برنج در اندونزی ایفا کنند. چرا که امروزه و در آینده، پایداری کشاورزی صرفاً به بهره‌گیری از فناوری بر نمی‌گردد بلکه یک موضوع اقتصادی-اجتماعی-فرهنگی و سیاسی در بافت محلی، ملی و بین‌المللی است. حمایت‌های دولت از طریق مشوق‌ها و اعطای تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها بر مبنای سطح تحصيلات و رشته تحصيلی و تجربه و تخصص و تعداد اعضا تعاونی‌ها و همچنین تسهیل و بهبود فرآیند اعطای تسهیلات بانکی بر روند تشکیل و توسعه تعاونی‌ها مؤثر است (والکیلا و نیگر^۵، ۲۰۱۷). همچنین در تحقیقی با عنوان تحلیل استراتژی‌های بازاحیای تعاونی‌های تولید قهوه در کنیا اشاره شده است که تأمین مالی قهوه، قیمت‌گذاری قهوه و حاکمیت شرکت به طور قابل توجهی بر احیای تولید قهوه در انجمن‌های تعاونی در کنیا تأثیر گذاشته است. سیاست‌های دولت نیز باید در راستای تضمین حفاظت از مناطق زیر کشت قهوه باشد (سابری^۶، ۲۰۲۰). در مجموع می‌توان گفت اکثر مطالعات انجام شده به بررسی تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها و بررسی علل رکود و ناموفق بودن تعاونی‌ها و در نهایت عوامل مؤثر بر توسعه و موفقیت تعاونی‌ها پرداخته‌اند و کمتر مطالعه‌ای به طور خاص به ارائه راهکارهایی برای بازاحیای تعاونی‌ها پرداخته

1. Sriurai & Patrawart
2. Ishemo & Bushell
3. Mojo et al
4. Lopulisa et al
5. Valkila & Nygre
6. Sabari

است. لذا نظر به اهمیت موضوع، در این تحقیق که به صورت کیفی انجام شد، به ارائه راهکارهایی برای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در استان کرمانشاه پرداخته شد.

۳- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش شناسی در گروه پژوهش‌های کیفی قرار می‌گیرد. جامعه تحقیق، مدیران تعاونی‌های تولیدی کشاورزی را که در استان کرمانشاه بودند ($N=178$) که با استفاده از روش نوع نمونه‌گیری هدفمند بارز مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق و نیمه ساختارمند بود که برای هر مشارکت‌کننده بین ۴۰ تا ۵۰ دقیقه به طول انجامید و تا جایی ادامه داشت که اشباع در داده‌های حاصل، احساس شد. در نهایت با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا عرفی، پس از تکمیل فرآیند کدگذاری و استخراج مفاهیم، راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی را که به دست آمد. لازم به ذکر است که محقق ۲۲ مورد مصاحبه عمیق را با مشارکت‌کنندگان در پژوهش اجرا کرد و بعد از انجام هر مصاحبه نسبت به پیاده‌سازی متن مصاحبه در نرم‌افزار تحلیل محتوی کیفی MAXQDA¹² اقدام شد. آنچه در پژوهش‌های کیفی رایج است اطمینان و ارزش به یافته‌های تحقیق می‌باشد. در پژوهش حاضر محقق درصدد بود تا از روش‌های مختلف به تأیید اعتبار پژوهش دست یابد. به این ترتیب، علاوه بر دارا بودن حساسیت نظری، در گردآوری داده‌ها از روش‌های دیگری نیز برای دستیابی به این مهم استفاده گردید. برای اطمینان از روایی و پایایی داده‌ها با معیارهای خاص پژوهش کیفی شامل مقبولیت^۱ و قابلیت تأیید^۲ صورت گرفت. جهت افزایش مقبولیت از روش بازنگری توسط شرکت‌کنندگان استفاده شد. به طوری که در مرحله پایانی، کدهای حاصله و طبقه‌بندی انجام شده به تعدادی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش، به منظور بازبینی و تأیید نشان داده شد. به منظور تأییدپذیری داده‌ها نیز محققان سعی نمودند با انجام مصاحبه‌های عمیق برقراری تعامل با مشارکت‌کنندگان در تحقیق و در نظر گرفتن دیدگاه‌ها و نظرات مختلف آنان، مفاهیم مستتر در یادداشت‌ها را با دقت نظر استخراج کنند و مقوله‌ها را به گونه‌ای عنوان کنند که معرف مفاهیم باشند.

۴- یافته‌ها

۴-۱- ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای مشارکت‌کنندگان در تحقیق

بر اساس اطلاعات به دست آمده، ۲ نفر از پاسخگویان دارای تحصیلات کارشناسی ارشد، ۵ نفر کارشناسی، ۷ نفر دیپلم، ۵ نفر سوم راهنمایی (سیکل) و ۳ نفر بی‌سواد بودند. بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده، میانگین سن پاسخگویان تقریباً ۵۵ سال بود که جوان‌ترین آنها ۳۴ سال و مسن‌ترین آنها ۷۵ سال داشت. ۲۰ نفر از آنان مرد (۹۰/۹ درصد) و ۲ نفر (۹/۱ درصد) زن بودند. ۸ نفر از مشارکت‌کنندگان از شهرستان کرمانشاه، ۴ نفر گیلان‌غرب، ۲ نفر اسلام‌آباد، ۲ نفر سرپل‌ذهاب، ۲ نفر پاوه، ۲ نفر سنقر و ۲ نفر از شهرستان روانسر بودند. تعاونی‌های تولیدی کشاورزی مورد مطالعه شامل تعاونی پرورش مرغ گوشتی (۶ واحد)، پرواربندی گوساله (۴ واحد)، پرواربندی

1. Credibility
2. Confirmability

گوسفند (۳ واحد)، پرورش گاو شیری (۳ واحد)، پرورش گل و گیاه زینتی (۱ واحد)، پرورش ماهی گرم آبی (۱ واحد)، پرورش شتر مرغ (۱ واحد)، تولید کمپوست قارچ (۱ واحد)، پرورش قارچ (۱ واحد) و تعاونی زنبورداری (۱ واحد) بود.

۴-۲- راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی

به منظور شناسایی راهکارهای مؤثر بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی پرسش‌هایی در این زمینه از مصاحبه شوندگان پرسیده شد. نتایج تحلیل محتوای مرحله کدگذاری باز در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از مصاحبه با نمونه‌های مورد مطالعه (مرحله اول کدگذاری باز)

فرآوانی ارجاع	کد مورد نظر	مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها
۲۲	S1	فعال‌سازی واحدهای تولیدی راكد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره
۲۲	S3	ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار
۲۲	S5	حمایت‌های بارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز
۱۹	S2	برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی
۱۸	S4	بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات
۱۶	S7	وجود سیاست‌های مؤثر و کارآمد از سوی دولت به منظور تنظیم بازار
۱۵	S16	تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت (خوراک، واکسن، دارو و ...) و در عین حال به‌میزان کافی
۱۵	S12	افزایش درآمد و منافع مالی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به منظور ایجاد انگیزه لازم برای بازاحیای فعالیت‌های تولیدی
۱۵	S17	برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب و مؤثر دولت برای خرید تضمینی محصولات از تعاونی‌های تولیدی
۱۳	S13	تعیین قیمت محصولات بر اساس میزان عرضه و تقاضا نه سیاستگذاری (دولت)
۱۲	S14	تسهیل فرآیند صدور مجوزها و جلوگیری از کاغذ بازی‌های اداری
۱۲	S19	تشکیل و توسعه تعاونی‌های تأمین مواد اولیه، نهاده‌ها و وسایل حمل و نقل مورد نیاز تعاونی‌های تولیدی
۱۱	S25	کمک به افزایش تمایل به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی از طریق حمایت‌های تشویقی دولت و رفع چالش‌های مربوط به بیمه حوادث و محصولات کشاورزی
۱۰	S6	توسعه مشاوره‌های فنی به تعاونی‌ها به منظور شفاف‌سازی قیمت تمام شده محصول و افزایش بهره‌وری
۱۰	S10	جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات و فرآورده‌های کشاورزی
۹	S26	بهره‌گیری از نیروهای مجرب، متخصص و تحصیل‌کرده در تعاونی‌های تولیدی
۹	S29	ارائه راهنمایی و مشاوره لازم در زمینه فرآیند صدور مجوزها و مراحل راه‌اندازی و توسعه تعاونی‌های تولیدی
۹	S8	تحلیل و برآورد هزینه‌های مراحل مختلف تولید و ارائه راهکارهایی جهت کاهش هزینه‌های غیرضروری به تولیدکنندگان
۸	S21	اعطای مشوق‌ها و تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها بر اساس تجربه و تخصص اعضا
۸	S11	تشکیل و تکمیل زنجیره ارزش در استان از مرحله تولید نهاده تا فروش محصول
۷	S20	حمایت از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در رابطه با صادرات محصولات کشاورزی
۷	S23	افزایش مهارت‌های بازاریابی، مالی و سرمایه‌گذاری در مدیران تعاونی‌های تولیدی
۷	S9	مشارکت افراد صاحب سرمایه برای سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی

۶	S24	ایجاد و توسعه صنایع تکمیلی و فرآوری و انبار و سردخانه‌های مجهز در استان
۶	S30	برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب جهت آشنایی تولیدکنندگان با نمونه‌های موفق تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در استان و بهره‌گیری از تجارب آنان
۵	S18	در اختیار گذاشتن اطلاعات لازم به تعاونی‌ها در مورد بازار فروش محصولات
۵	S22	تقویت و حضور مؤثر اتحادیه‌های تعاونی به منظور راه‌اندازی، فعال‌سازی و بهبود عملکرد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی
۵	S28	ارائه مشاوره در زمینه حیطه فعالیت (نوع محصول تولیدی)، حجم تولید و میزان نیاز بازار
۴	S15	بهره‌گیری از دانش و توان علمی دانشگاهیان در ارائه برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای به تعاونی‌ها
۴	S27	برگزاری جلسات آموزشی و توجیهی اثربخش به منظور شفاف‌سازی مسئولیت‌ها، اختیارات و وظایف اعضا تعاونی

همان‌گونه که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود ۳۰ راهکار اساسی برای باز احیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی از دیدگاه مدیران عامل تعاونی‌های تولیدی کشاورزی ارائه شد. برخی از این راه‌کارها بر اساس فراوانی ارجاع شامل "فعال‌سازی واحدهای تولیدی راكد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره، برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی، ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار، بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات، حمایت‌های یارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز، توسعه مشاوره‌های فنی به تعاونی‌ها به منظور شفاف‌سازی قیمت تمام شده محصول و افزایش بهره‌وری، وجود سیاست‌های مؤثر و کارآمد از سوی دولت به منظور تنظیم بازار، تحلیل و برآورد هزینه‌های مراحل مختلف تولید و ارائه راهکارهایی جهت کاهش هزینه‌ها غیرضروری به تولیدکنندگان، جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات و فرآورده‌های کشاورزی، تشکیل و تکمیل زنجیره ارزش در استان از مرحله تولید نهاده تا فروش محصول، افزایش درآمد و منافع مالی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به منظور ایجاد انگیزه لازم برای باز احیا فعالیت‌های تولیدی، تعیین قیمت محصولات بر اساس میزان عرضه و تقاضا نه سیاستگذار (دولت)، تسهیل فرآیند صدور مجوزها و جلوگیری از کاغذبازی‌های اداری، ارائه مشاوره در زمینه حیطه فعالیت (نوع محصول تولیدی)، حجم تولید و میزان نیاز بازار، تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت (خوراک، واکسن، دارو و ...) و در عین حال به میزان کافی، برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب و مؤثر دولت برای خرید تضمینی محصولات از تعاونی‌های تولیدی، در اختیار گذاشتن اطلاعات لازم به تعاونی‌ها در مورد بازار فروش محصولات، تشکیل و توسعه تعاونی‌های تأمین مواد اولیه، نهاده‌ها و وسایل حمل و نقل مورد نیاز تعاونی‌های تولیدی و حمایت از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در رابطه با صادرات محصولات کشاورزی" می‌باشد.

در زمینه مفهوم "فعال‌سازی واحدهای تولیدی راكد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره" یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان نمود که "... الان تنها چیزی که درد واحدهای تولیدی را دوا میکند تریق نقدینگیه از طریق دریافت وام با سود و بهره کم... دادن تسهیلاته که دستمان را باز میکند مخصوصاً تو این شرایط

که با آزادسازی یارانه‌ها مواجه هستیم... دو ماه پیش جوجه یک روزه گرفتم ۳ هزار تومن الان شده ۳۲ هزار تومن.. اگر وام و تسهیلات کم بهره نباشه شرایط همینه رکود و بیچارگی.... " (تعاونی مرغ گوشتی، ۴۵ ساله، گیلان غرب). در این راستا یکی دیگر از تولیدکنندگان اذعان داشت که " ... سود بانکی را باید بیارین پایین فکر کنین هزینه راه اندازی اولیه مرغداری‌ها شده ۲ میلیارد تومن مثل قبل نیست که ۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون بود. جوجه‌ها یه سرما بخورن با خاک یکسان میشن کلش میشه ضرر... فقط باید ۴۰۰ میلیون بدی جوجه بخری... " (تعاونی مرغ گوشتی، ۵۰ ساله، روانسر).

" برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی " به عنوان یکی دیگر از راهکارهای بازاحیای تعاونی‌ها مطرح شد. در این مورد یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که "متأسفانه آن طوری که باید و شاید نتوانستم اعتبار جذب کنم، همکاری نکردن به‌ویژه بانک کشاورزی. حتی سوله خریدم شروع کردم تولید کمپوست قارچ تجربه داشتم خوب بود برای ۴۰ نفر اشتغال‌زایی کردم... اول قبول کردن خود پروژه به‌عنوان ضمانت باشه بعد گفتن نه طبق دستورالعمل نیست. حول و حوش ۳ میلیارد سند میخواستن نتوانستم جورش کنم وام برگشت خورد. اگر پروانه کسب میخواستن و کارمو راه مینداختن مشکلی نداشتم و الان دچار ورشکستگی نمی‌شدم..." (تعاونی تولید کمپوست قارچ، ۵۲ ساله، اسلام‌آباد غرب).

بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات از دیگر راهکارهای ارائه شده توسط مدیران عامل تعاونی‌های تولیدی بود به طوری که در این زمینه یکی از آنان اشاره کرد " ... اگر سرمایه داشته باشیم از این رکود در میایم... دولت باید کمک کنه که سرمایه در گردش و نقدینگی داشته باشیم تنها راهشم دادن وام و تسهیلاته که سررسید قسطش سالیانه باشه ... تا به بازار فروش برسی (مثلا به عید قربان برسی) و پول بیاد دستتو بتوانی قسط بدی ... اما ما سر ۶ ماه نرسید باید قسط پرداخت می‌کردیم... " (تعاونی پروار بندی گوساله، ۶۶ ساله، کرمانشاه).

ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار از راهکارهای مهمی بود که بسیاری از تولیدکنندگان به آن تأکید داشتند. در این راستا یکی از مصاحبه‌کنندگان اذعان داشت: " ۶ ماه پیش رفتم جهاد کشاورزی گفتن تا ۲ میلیارد وام میدیم که تعاونی را مجدداً فعال کنی... اگر کم درصد و بلند مدت باشه و تنفس داشته باشه می‌تونم واحدو دوباره فعال کنم البته شرط مهم تر ثبات اقتصادیه باور کنین آگه با این نوسان بازار پیش بریم ۱۰ میلیاردم وام بدن بی‌فایده به هیچی نمی‌رسیم... ادامه بدم بازم ورشکسته میشمو نمی‌تونیم خودمان را به بازار برسانیم... " (تعاونی پرورش میش داشتی، گیلان غرب بخش گوار، ۴۲ ساله).

حمایت‌های یارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز یکی دیگر از راهکارهای پیشنهادی مشارکت‌کنندگان در تحقیق بود. در این خصوص یکی از تولیدکنندگان اشاره نمود " قبلاً اوضاع بهتر بود بیشتر حمایت می‌کردن حداقل خوراک دام سبوس، ذرت، سویا... یارانه‌ای بود که هم به نفع تولید کننده بود هم مصرف کننده ولی الان باید آزاد بخری که به صرفه نیست... یکی از راهکارها می‌توانه همین باشه که نهاده‌های مورد

نیاز تعاونی‌ها را دولت با قیمت یارانه‌ای به تولید کننده بده که این طوری فلج نشیم" (تعاونی مرغ گوشتی، سرپل ذهاب، ۴۶ ساله).

تحلیل و برآورد هزینه‌های مراحل مختلف تولید و ارائه راهکارهایی جهت کاهش هزینه‌ها غیرضروری به تولید کنندگان به‌عنوان راهکار بازاحیا تعاونی‌های تولیدی کشاورزی مطرح شد. در این رابطه یکی از مشارکت کنندگان در تحقیق بیان نمود که "باید برنامه‌ریزی داشت اینطور نباشه که فقط فصل زمستان نهاده دامی بدن یا بهار... کارشناسان باید برآورد کنن که مثلاً یک میش چقدر هزینه میخواد از ب بسم‌الله با میم آخر... چیزی از قلم نیفته... پایش کنن مشکلات را نزدیک بین" (تعاونی پرورش میش داشتی، گیلان غرب بخش گواور، ۴۲ ساله).

تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت (خوراک، واکسن، دارو و...) و در عین حال به‌میزان کافی از دیگر راهکارهای پیشنهادی بود. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اظهار نمود "نهاده‌ها (از خوراک گرفته تا دارو) باید استاندارد و باکیفیت باشه الان نهاده‌هایی که تو بازاره بی کیفیته و تأثیری نداره زیاده باید مصرف کنی چون کیفیت ندارن... متأسفانه نه جهاد کشاورزی و نه تعاون هیچکدام دلسوز نیستن و پشتیبانی نمی‌کنن... (تعاونی زنبورداری، ۴۳ ساله، پاره). یکی دیگر از راهکارهایی که در این پژوهش برای بازاحیا تعاونی‌ها مطرح شد "برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب و مؤثر دولت برای خرید تضمینی محصولات از تعاونی‌های تولیدی" بود. در این مورد مدیرعامل تعاونی پرواربندی گوساله اشاره داشت که "جهاد کشاورزی بیاد گوشت تعاونی ما را تضمینی بخره که هم تولیدکننده سود کنه هم خودش نه اینکه دلال بیاد این وسط سود کنه بدون هیچ زحمتی. خود دولت بیاد از طریق فروشگاه‌ها مستقیم به دست مصرف کننده برسانه" (تعاونی پرواربندی گوساله، ۴۸ ساله، کرمانشاه).

برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب جهت آشنایی تولیدکنندگان با نمونه‌های موفق تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در استان و بهره‌گیری از تجارب آنان از دیگر راهکارهای مورد نظر مشارکت کنندگان در پژوهش بود به طوری که یکی از آنان اذعان داشت "اگر میخوان تعاونی‌های تولیدی فعال بشن و رونق داشته باشن باید اداره تعاون جلسات و برنامه‌های آموزشی برگزار کنه... بررسی اساسی از تعاونی‌ها انجام بده علل شکست و رکود آنها را تشخیص بده... از همه مهم‌تر این که از تعاونی‌ها موفق دعوت کنه بیان علل موفقیتشان را برای بقیه تعاونی‌ها بازگو کنند که ما هم از تجارب اونا استفاده کنیم (تعاونی مرغ گوشتی، ۴۵ ساله، گیلان غرب).

۴-۳- طبقه‌بندی راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راكد

در مرحله بعدی، مفاهیم با استفاده از نرم‌افزار Maxqda12 در قالب ۷ مقوله کلی با عنوان "راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی" دسته‌بندی شدند. این مقوله‌ها به ترتیب فراوانی شامل "حمایت‌های مالی و اعتباری، سیاست‌گذاری‌های کارآمد دولت، حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها، ارتقای سواد مالی و مهارت‌های بازاریابی تولیدکنندگان، بهبود نظارت و مدیریت بر راه‌اندازی تعاونی‌ها، مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها و اثربخشی برنامه‌های آموزشی- ترویجی در توسعه تعاونی‌ها می‌باشد در ادامه به تشریح هر یک از آنها پرداخته شده است (جدول ۲).

جدول ۲. مقوله‌های حاصل از تحلیل مفاهیم استخراج شده (مرحله دوم کدگذاری باز)

مقوله‌ها	مفاهیم	فراوانی ارجاع	جمع فراوانی
سیاستگذاری‌های	ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار	۲۲	۶۶
کارآمد دولت	وجود سیاست‌های مؤثر و کارآمد از سوی دولت به منظور تنظیم بازار	۱۶	
	برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب و مؤثر دولت برای خرید تضمینی محصولات از تعاونی‌های تولیدی	۱۵	
	تعیین قیمت محصولات بر اساس میزان عرضه و تقاضا نه سیاستگذار (دولت)	۱۳	
حمایت‌های مالی	فعال‌سازی واحدهای تولیدی راکد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره	۲۲	
و اعتباری	برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به عنوان وثیقه و ضمانت بانکی	۱۹	
	بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات	۱۸	۸۹
	افزایش درآمد و منافع مالی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به منظور ایجاد انگیزه لازم برای بازاحیا فعالیت‌های تولیدی	۱۵	
	اعطای مشوق‌ها و تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها بر اساس تجربه و تخصص اعضا	۸	
	مشارکت افراد صاحب سرمایه برای سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی	۷	
بهبود نظارت و	تسهیل فرآیند صدور مجوزها و جلوگیری از کاغذبازی‌های اداری	۱۲	۲۶
مدیریت بر راه	بهره‌گیری از نیروهای مجرب، متخصص و تحصیل کرده در تعاونی‌های تولیدی	۹	
اندازی تعاونی‌ها	تقویت و حضور مؤثر اتحادیه‌های تعاونی به منظور راه‌اندازی، فعال‌سازی و بهبود عملکرد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی	۵	
ارتقای سواد مالی و	توسعه مشاوره‌های فنی به تعاونی‌ها به منظور شفاف‌سازی قیمت تمام شده محصول و افزایش بهره‌وری	۱۰	۳۶
مهارت‌های بازاریابی	تحلیل و برآورد هزینه‌های مراحل مختلف تولید و ارائه راهکارهایی جهت کاهش هزینه‌ها غیرضروری به تولیدکنندگان	۹	
تولیدکنندگان	افزایش مهارت‌های بازاریابی، مالی و سرمایه‌گذاری در مدیران تعاونی‌های تولیدی	۷	
	ارائه مشاوره در زمینه حیطه فعالیت (نوع محصول تولیدی)، حجم تولید و میزان نیاز بازار	۵	
	در اختیار گذاشتن اطلاعات لازم به تعاونی‌ها در مورد بازار فروش محصولات	۵	
مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها	تشکیل و توسعه تعاونی‌های تأمین مواد اولیه، نهاده‌ها و وسایل حمل و نقل مورد نیاز تعاونی‌های تولیدی	۱۲	۲۶
	تشکیل و تکمیل زنجیره ارزش در استان از مرحله تولید نهاده تا فروش محصول	۸	
	ایجاد و توسعه صنایع تکمیلی و فرآوری و انبار و سردخانه‌های مجهز در استان	۶	
حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها	حمایت‌های یارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز	۲۲	۶۵
	تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت (خوراک، واکسن، دارو و ...) و در عین حال به‌میزان کافی	۱۵	
	کمک به افزایش تمایل به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی از طریق حمایت‌های تشویقی دولت و رفع چالش‌های مربوط به بیمه حوادث و محصولات کشاورزی	۱۱	
	جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات و فرآورده‌های کشاورزی	۱۰	
	حمایت از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در رابطه با صادرات محصولات کشاورزی	۷	

۹	ارائه راهنمایی و مشاوره لازم در زمینه فرایند صدور مجوزها، مراحل راه‌اندازی و توسعه تعاونی‌های تولیدی	اثربخشی برنامه های آموزشی -
۲۳	برگزاری دوره‌های آموزشی - ترویجی مناسب جهت آشنایی تولیدکنندگان با نمونه‌های موفق تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در استان و بهره‌گیری از تجارب آنان	ترویجی در توسعه تعاونی‌ها
۴	برگزاری جلسات آموزشی و توجیهی اثربخش به منظور شفاف‌سازی مسئولیت‌ها، اختیارات و وظایف اعضا تعاونی	
۴	بهره‌گیری از دانش و توان علمی دانشگاهیان در ارائه برنامه‌های آموزشی و مشاوره به تعاونی‌ها	

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، مقوله "حمایت‌های مالی و اعتباری" از مفاهیم فعال‌سازی واحدهای تولیدی را کد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره، برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی، بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات، افزایش درآمد و منافع مالی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به‌منظور ایجاد انگیزه لازم برای بازاحیا فعالیت‌های تولیدی، اعطای مشوق‌ها و تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها بر اساس تجربه و تخصص اعضا و مشارکت افراد صاحب سرمایه برای سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی تشکیل شده است. این طبقه در واقع، اعطای تسهیلات مناسب و کم‌بهره همراه با تنفس و بازپرداخت طولانی مدت و از سوی دیگر ارائه پروانه کسب بجای وثیقه‌های سنگین برای بازاحیای واحدهای تولیدی تعطیل یکی از راهکارهای اساسی است. به عبارتی، پرداخت تسهیلات و از سوی دیگر، مشارکت افراد صاحب سرمایه برای سرمایه‌گذاری در واحدهای تولیدی فرصت مناسبی برای باز احیا و تأمین نقدینگی و سرمایه در گردش واحدهای را کد را فراهم می‌کند.

مفاهیم ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار، وجود سیاست‌های مؤثر و کارآمد از سوی دولت به‌منظور تنظیم بازار، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مناسب و مؤثر دولت برای خرید تضمینی محصولات از تعاونی‌های تولیدی و تعیین قیمت محصولات بر اساس میزان عرضه و تقاضا نه سیاست‌گذار (دولت) به‌عنوان مقوله "سیاست‌گذاری‌های کارآمد دولت" دسته‌بندی شدند. این مقوله بیانگر آن است که سیاست‌گذاری‌های موفق دولت می‌تواند در زمینه توسعه و تعالی تعاونی‌ها بسیار تأثیرگذار باشد. اگر ثبات اقتصادی برقرار باشد، می‌توان بر مشکلات غلبه نمود، بنابراین رشد و بالندگی بخش تعاون نیز در گروی این موضوع است و تنها در این صورت است که می‌توان با برنامه‌ریزی مناسب، درصدد احیای تعاونی‌ها برآمد. سیاست‌گذاری مناسب دولت در حوزه خرید تضمینی محصولات قیمت‌گذاری، تنظیم توسط مقامات تصمیم‌گیرنده در دولت و سایر نهادهای قانون‌گذار می‌تواند زمینه را برای پویایی و توفیق تعاونی‌ها، بیش از پیش فراهم آورد.

حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها از دیگر راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی مورد مطالعه بود. این مقوله شامل مفاهیم حمایت‌های یارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز، تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت (خوراک، واکسن، دارو و ...) و در عین حال به‌میزان کافی، کمک به افزایش تمایل به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی از طریق حمایت‌های تشویقی دولت و رفع چالش‌های مربوط به بیمه

حوادث و محصولات کشاورزی، جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات و فرآورده‌های کشاورزی و حمایت از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در رابطه با صادرات این محصولات است. با حمایت و پشتیبانی دولت در قالب تأمین نهاده‌های با کیفیت مطلوب، نظارت و کنترل بر واردات و صادرات محصولات کشاورزی می‌توان به احیا و رونق دوباره واحدهای تولیدی امیدوار بود.

ارتقای سواد مالی و مهارت‌های بازاریابی تولیدکنندگان به مواردی از قبیل افزایش مهارت‌های بازاریابی، مالی و سرمایه‌گذاری در مدیران تعاونی‌های تولیدی، ارائه مشاوره به منظور شفاف‌سازی قیمت تمام شده محصول و حیطه فعالیت (نوع محصول تولیدی)، حجم تولید و میزان نیاز بازار و در اختیار گذاشتن اطلاعات لازم به تعاونی‌ها در مورد بازار فروش محصولات اشاره دارد. این راه‌کار بیانگر توانایی درک و استفاده اصولی از مهارت‌های مالی مختلف مانند نحوه بودجه‌بندی، سرمایه‌گذاری و راهبردهای فروش و بازاریابی محصولات در تعاونی‌هاست که می‌تواند نقش مهمی در احیا و پیشبرد فعالیت‌های این واحدها داشته باشد.

مفاهیم تسهیل فرآیند صدور مجوزها و جلوگیری از کاغذبازی‌های اداری، بهره‌گیری از نیروهای مجرب، متخصص و تحصیل کرده در تعاونی‌های تولیدی و تقویت و حضور مؤثر اتحادیه‌های تعاونی به منظور راه‌اندازی فعال‌سازی و بهبود عملکرد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به‌عنوان مقوله "بهبود نظارت و مدیریت بر راه‌اندازی تعاونی‌ها" مطرح شدند. شروع و راه‌اندازی تعاونی‌ها می‌تواند مرحله مهم و تأثیرگذاری بر چرخه فعالیت و حیات تعاونی‌ها داشته باشد، لذا این مراحل نیازمند نظارت و مدیریت بیشتری است.

مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها به‌عنوان یکی دیگر از راهکارهای مؤثر بازاحیای تعاونی‌های مورد مطالعه بیان شد. به‌عبارت دیگر، بر اساس مصاحبه‌ها، یکی دیگر از مهم‌ترین ابزارها و راه‌حل‌ها در بازاحیا، توسعه و ارتقای کارایی تعاونی‌ها زنجیره ارزش است. این مقوله شامل مفاهیم تشکیل و توسعه تعاونی‌های تأمین مواد اولیه، نهاده‌ها و وسایل حمل و نقل مورد نیاز تعاونی‌های تولیدی، تشکیل و تکمیل زنجیره ارزش در استان از مرحله تولید نهاده تا فروش محصول و ایجاد و توسعه صنایع تکمیلی و فرآوری و انبار و سردخانه‌های مجهز در استان است. در نهایت ارائه راهنمایی و مشاوره لازم در زمینه فرایند صدور مجوزها، مراحل راه‌اندازی و توسعه تعاونی‌های تولیدی، برگزاری دوره‌های آموزشی-ترویجی مناسب جهت آشنایی تولیدکنندگان با نمونه‌های موفق تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در استان و بهره‌گیری از تجارب آنان برگزاری جلسات آموزشی و توجیهی اثربخش به منظور شفاف‌سازی مسئولیت‌ها، اختیارات و وظایف اعضا تعاونی و بهره‌گیری از دانش و توان علمی دانشگاهیان در ارائه برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای به تعاونی‌ها به‌عنوان مقوله "اثربخشی برنامه‌های آموزشی-ترویجی در توسعه تعاونی‌ها" دسته‌بندی شدند. این مقوله بیانگر آن است از طریق برنامه‌های آموزشی-ترویجی اثربخش می‌توان مدیران و اعضای آنها را با مراحل و فرایندهای لازم، مسئولیت‌ها و وظایف و چگونگی و راهبردهای موفقیت و توسعه تعاونی‌ها آشنا و دانش و اطلاعات آنان را به روز نمود که در واقع خود به بازاحیا و توانمندسازی تعاونی‌های تولید منجر می‌شود.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در حکم تشکل‌های نهادینه شده مردمی، با بهره‌گیری از استعدادها و توانمندی‌های اقشار مختلف جامعه و استفاده بهینه از امکانات بالقوه هر منطقه نقش عمده‌ای در اقتصاد کشاورزی ایفا می‌کنند. در همین راستا با توجه به مطالعات توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در سال‌های اخیر، درصد قابل توجهی از تعاونی‌های تولیدی کشور در بخش کشاورزی دچار رکود شده‌اند (الفتی و همکاران، ۱۴۰۰). با وجود این مسأله مهم، تاکنون مطالعه جامعی در خصوص ارائه راهکارهای مؤثر و مناسب برای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در سطح استان کرمانشاه صورت نگرفته است. لذا، این پژوهش کیفی هدف کلی تحلیل راهکارهای مؤثر بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راكد در استان کرمانشاه انجام شد. جامعه تحقیق، مدیران عامل تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راكد استان بودند که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری هدفمند از نوع بارز مورد مطالعه قرار گرفتند. مصاحبه عمیق انفرادی ابزار اصلی گردآوری داده‌ها و اطلاعات بود.

یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا نشان داد که برخی از راهکارهای مؤثر بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راكد در منطقه مورد مطالعه شامل: فعال‌سازی واحدهای تولیدی راكد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره، ایجاد ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار، حمایت‌های یارانه ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌ها و انرژی‌های مورد نیاز، برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی، بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات و وجود سیاست‌های مؤثر و کارآمد از سوی دولت به‌منظور تنظیم بازار بود.

بر پایه نتایج حاصل از کدگذاری محوری، با استفاده از نرم افزار MAXQDA¹² "راهکارهای بازاحیای تعاونی-های تولیدی کشاورزی" در قالب ۷ مقوله کلی دسته‌بندی شدند. این مقوله‌ها به ترتیب فراوانی ارجاع شامل "حمایت‌های مالی و اعتباری، سیاست‌گذاری‌های کارآمد دولت، حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها، ارتقای سواد مالی و مهارت‌های بازاریابی تولیدکنندگان، بهبود نظارت و مدیریت بر راه‌اندازی تعاونی‌ها، مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها و اثربخشی برنامه‌های آموزشی-ترویجی در توسعه تعاونی‌ها" می‌باشد. در ادامه به تحلیل هریک از این طبقات پرداخته شده است. شایان ذکر است که با توجه به ماهیت کیفی پژوهش حاضر فقط به بحث و مقایسه پیرامون مطالعاتی که در این زمینه در استان کرمانشاه انجام شده، پرداخته شده است.

راهکار حمایت‌های مالی و اعتباری نشان داد که تزریق به‌موقع منابع مالی و اختصاص تسهیلات بانکی مناسب می‌تواند امکان رفع رکود و مشکلات مالی پیش‌روی تعاونی‌ها را فراهم کند. در واقع برخی از تعاونی‌های راكد استان قابلیت احیا دارند که با ارایه کمک‌های مالی می‌توان آنها را احیا کرد. احیای تعاونی‌های راكد در ایجاد اشتغال پایدار، کسب درآمد و توانمندسازی واحدهای تولیدی مؤثر است و موجب ارتقای جایگاه بخش تعاون در عرصه‌های اقتصاد می‌شود. در این راستا علی بیگی و شاهرادی (۱۳۹۵) در مطالعه خود یکی از علل اصلی رکود تعاونی‌های مرغ تخم‌گذار استان کرمانشاه را مشکل و طولانی بودن فرآیند اخذ تسهیلات بانکی و مشکل نقدینگی جهت پرداخت هزینه‌های جاری دانستند. الفتی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی با عنوان "عوامل مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی تولیدی استان کرمانشاه" بیان کردند که با توجه به مشخص شدن نقش عوامل اقتصادی، کمبود

منابع مالی و سخت‌گیری بیش از اندازه بانک‌ها در استفاده از اعتبارات و تسهیلات بانکی، از جمله موانع سرمایه‌گذاری بلندمدت و مولد تعاونی‌ها و در نتیجه، گسترش و توسعه آنهاست.

سیاست‌گذاری‌های کارآمد دولت از دیگر راه‌کارهای مؤثر برای بازاحیای تعاونی‌های مورد مطالعه بود. بر اساس این راهکار وجود سیاست‌های منسجم از سوی دولت به منظور خروج از رکود تورمی، عبور از شرایط اقتصادی پرنوسان، ثبات در قیمت‌ها و داشتن برنامه‌های مناسب برای خرید تضمینی محصولات کشاورزی زمینه برای بازاحیا و توفیق تعاونی‌ها را مهیا می‌سازد. در این رابطه مشارکت کنندگان بیان کردند که اگر دولت با قیمت تضمینی تولیدات ما را خریداری کند تولید کنندگان تا این حد دچار ضرر و رکود نمی‌شوند و تا حدی جلوی سود دلالت و واسطه‌گران گرفته می‌شود. ثبات اقتصادی نیز کلید واژه موفقیت است و در مقابل، تعاونی‌ها نیز می‌توانند نقش بسزایی در ایجاد این روند و اشتغال‌زایی و تولید داشته باشند و در بلندمدت، تأثیرات چشم‌گیری بر توان و قدرت اقتصادی کشور، بگذارند.

تحلیل محتوای مصاحبه‌ها بیانگر آن بود که حمایت دولت از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها می‌تواند راهکار و راهگشای مهمی برای بازاحیای آنها باشد. در این راستا می‌توان به حمایت‌های یارانه‌ای دولت در خصوص تأمین نهاده‌های باکیفیت و مرغوب و انرژی‌های مورد نیاز، جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات و فرآورده‌های کشاورزی و حمایت از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی در رابطه با صادرات محصولات کشاورزی اشاره نمود. در واقع، حمایت دولت از تولید کنندگان به منظور بازاحیا و حفظ شرایط تولید می‌تواند در این زمینه بسیار تأثیرگذار باشد. یافته‌های این بخش با نتایج مطالعه الفتی و همکاران (۱۴۰۰) در زمینه فراهم نمودن بستر لازم برای تولید و صادرات و حمایت نهادهای دولتی هماهنگ می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت که با توجه به گرانی فزاینده نهاده‌های مورد نیاز که به نوبه خود می‌تواند مسبب رکود تعاونی‌ها باشد، فراهم نمودن زمینه مناسب برای پشتیبانی از فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها از طریق مشارکت اتحادیه‌ها به منظور تضمین تأمین نهاده‌های مرغوب و باکیفیت، بهبود تعرفه‌های بیمه‌ای و کاهش هزینه‌های پرداختی سهم تولیدکننده به منظور جبران خسارات ناشی از تلفات احتمالی می‌تواند به بازاحیای تعاونی‌های تولید کمک شایانی کنند. از سوی دیگر، حمایت دولت برای ارتقای توان صادرات محصولات تعاونی‌ها (به جای واردات) منجر به توسعه صنایع و کسب و کارها و افزایش تولید ناخالص داخلی می‌شود.

ارتقای سواد مالی و مهارت‌های بازاریابی تولید کنندگان به عنوان دیگر راهکار بازاحیای تعاونی‌های مورد مطالعه، مطرح شد. داشتن سواد مالی به عنوان اطلاعات پایه، برای انتخاب سرمایه‌گذاری‌ها از جمله عواملی است که می‌تواند بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های تولیدی مؤثر باشد. ارتقای سواد مالی مدیران و اعضای تعاونی‌ها از طریق اجرای برنامه‌های مختلف آموزش سواد مالی برای افزایش توانایی مدیریت و قضاوت در رابطه با مسائل مالی ضروری است. به ویژه در شرایط حاضر با توجه به شرایط اقتصادی و مالی، به منظور بازاحیای واحدهای تولیدی راکد ضروری به نظر می‌رسد مدیران و دیگر اعضا تعاونی‌ها از آگاهی‌ها و توانمندی‌های خاصی، برای مواجهه با مسائل مالی به وجود آمده، مدیریت امور مالی، جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل اطلاعات و تخصیص درست منابع مالی برخوردار باشند.

بهبود نظارت و مدیریت بر راه اندازی تعاونی‌ها راهکار مؤثر بعدی بود که برای باز احیای این واحدهای تولیدی، مورد بررسی قرار گرفت. به‌طور معمول تعاونی‌ها در مراحل اولیه تشکیل و راه‌اندازی به نظارت و مدیریت بیشتری نیاز دارند و در این مراحل ضرورت دارد فرآیند صدور مجوزها تسهیل شود و تا حد امکان از کاغذبازی‌های اداری که باعث طولانی شدن فرایند راه‌اندازی تعاونی‌ها می‌شود، جلوگیری شود. همچنین بهتر است از همان ابتدای کار بخش تعاون از نیروهای مجرب و متخصص در عرصه کشاورزی برای مدیریت و عضویت در تعاونی‌ها بهره‌گیرد. در این راستا می‌توان از اتحادیه‌های تعاونی به‌منظور راه‌اندازی مجدد و فعال‌سازی تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استفاده نمود.

مدیریت و توسعه زنجیره ارزش در تعاونی‌ها که به‌عنوان راهکارهای مؤثری برای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی مطرح شد، در بسیاری از کشورها برای توسعه کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته است. تعاونی‌ها می‌توانند از طریق مدیریت زنجیره ارزش بر کارایی و بهره‌وری خود بیفزایند و از شرایط رکود خارج شوند. در این راستا یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که در احیا، توسعه و ارتقای کارایی تعاونی‌ها نقش دارد، زنجیره ارزش است. چراکه مراحل تولید تا فروش محصول با نظم خوبی انجام می‌شود. در این صورت، تمام حلقه‌های زنجیره از تأمین نهاده‌ها و مواد اولیه تا بازاریابی و فروش محصولات در دسترس تعاونی‌ها قرار دارد و نهاده‌های با کیفیت تهیه با قیمت مناسب در اختیار تولیدکنندگان قرار داده می‌شود. چرا که دلالت دیگر جایگاهی ندارند و خود زنجیره تمام نیازهای تعاونی‌ها را تأمین می‌کند.

اثربخشی برنامه‌های آموزشی - ترویجی در توسعه تعاونی‌ها راهکاری است که برای باز احیای تعاونی‌ها مورد بررسی قرار گرفت. زیرا مهم‌ترین عامل در راه‌اندازی، توسعه و موفقیت هر نوع تعاونی وجود نیروی انسانی است که از یک سو به انگاره‌های تعاون باور داشته باشد و از سوی دیگر کارآزموده و توانا به ایفای نقش‌ها و مسئولیت‌های اجتماعی و اقتصادی خود باشد. در حقیقت، یک شرکت تعاونی بدون توجه به خدمات آموزشی و ویژگی‌هایی را که معرف تعاون است، از دست می‌دهد. از این رو، می‌توان گفت که برنامه‌های آموزشی ترویجی مناسب می‌تواند در باز احیای تعاونی‌های کشاورزی راکد مؤثر باشد و موجبات توسعه کیفی و موفقیت تعاونی‌ها را فراهم آورد. بنابراین بایستی این‌گونه فعالیت‌ها در سطح گسترده‌تر و با برنامه‌ریزی دقیق‌تر صورت پذیرد تا میزان رکود و انحلال تعاونی‌ها کاهش یابد. در ادامه بر اساس یافته‌ها، به ارائه پیشنهادهایی جهت باز احیای تعاونی‌های تولیدی کشاورزی راکد پرداخته شده است:

- با توجه به تأکید مشارکت‌کنندگان بر ارائه راهکار فعال‌سازی واحدهای تولیدی راکد از طریق اختصاص اعتبارات و تسهیلات بانکی کم‌بهره، برداشتن وثیقه‌های سنگین و پذیرش طرح یا پروانه کسب واحدهای تولیدی به‌عنوان وثیقه و ضمانت بانکی و بازنگری مقررات مربوط به اخذ اعتبارات بانکی در راستای افزایش زمان بازپرداخت و کاهش هزینه دیرکرد اقساط و معوقات، پیشنهاد می‌شود که اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان جلساتی با بانک‌ها به‌ویژه بانک کشاورزی و بانک توسعه تعاون به‌منظور تسهیل و بازنگری مقررات مربوط به دریافت تسهیلات و اعتبارات بانکی برگزار نماید.

- تشکیل و توسعه تعاونی‌های تأمین مواد اولیه، نهاده‌ها و وسایل حمل و نقل مورد نیاز تعاونی‌های تولیدی از جمله راهکارهای مؤثر عنوان شده توسط مشارکت‌کنندگان بود. لذا پیشنهاد می‌شود اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی

استان با توسعه شرکت‌های تعاونی تأمین نیاز بسترهایی را فراهم نماید تا هزینه‌های تولید به شکل عملیاتی با امکان دسترسی و قیمت پایین نهاده‌های تولید کاهش یابد. در این حالت مواد اولیه و نهاده‌های مورد نیاز با کمترین قیمت در اختیار اعضا قرار می‌گیرد و نگاه سودآوری از سوی واحد تولیدی به شرکت تأمین نیاز وجود ندارد.

- بر اساس مصاحبه‌ها یکی از راهکارهای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی پررنگ شدن نقش اتحادیه‌ها و حضور مؤثر آنان بر نظارت و حمایت از تعاونی‌هاست. در این راستا، توسعه ارتباطات و تعامل بین اداره تعاون با اتحادیه‌ها می‌تواند از طریق توسعه برنامه‌های آموزشی مستمر توانایی و قابلیت آنان را برای حضور مؤثر در برنامه‌های تنظیم بازار و قیمت‌گذاری ارتقا دهد به طوری که اتحادیه‌ها به‌عنوان یک نهاد قانونمند در این قبیل جلسات و برنامه‌ها مشارکت قابل توجهی داشته و به‌عنوان نمایندگان تعاونی‌های تولیدی، بخشی از وظایف تنظیم و کنترل بازار به آنان محول شود.

- بر اساس راهکار پیشنهادی مصاحبه‌شوندگان «مشارکت افراد صاحب سرمایه برای سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی»، اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌تواند تمایل به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تعاونی‌های تولیدی را در بین سرمایه‌گذاران استان از طریق اطلاع‌رسانی مناسب و برگزاری جلسات، همایش‌ها و کنفرانس‌های استانی، افزایش دهد.

- با توجه به ریسک فعالیت‌های تولیدی در تعاونی‌های کشاورزی (بیماری، از دست دادن سرمایه، تورم و نوسانات اقتصادی...) یکی از راهکارهای مناسب رفع چالش‌های مربوط به بیمه حوادث و محصولات کشاورزی است. در حال حاضر حمایت‌های بیمه‌ای چندان کارآمد نبوده و رضایت تولیدکنندگان را تأمین نمی‌کند. بنابراین، می‌بایست بیمه تولیدات کشاورزی با تعرفه مناسب و پرداخت غرامت بالاتر در راستای ایجاد انگیزه در بین تولیدکنندگان عمل نماید. لذا پیشنهاد می‌شود برای تقویت نظام بیمه‌گری در بخش تولیدات کشاورزی و تحقق پوشش حداکثری بیمه تولیدات کشاورزی، به سمت پیاده‌سازی مدل‌های مشارکت بخش خصوصی و تعاونی حرکت شود.

- تشکیل و تکمیل زنجیره ارزش در استان از مرحله تولید نهاده تا فروش محصول از راهکارهای پیشنهادی مشارکت‌کنندگان برای بازاحیای تعاونی‌های تولیدی بود. با توجه به نبود زنجیره کامل ارزش، پیشنهاد می‌شود بخش تعاون با همکاری دیگر سازمان‌های ذیربط نظیر سازمان جهاد کشاورزی استان، سازوکار اجرایی مناسبی برای استقرار زنجیره کامل از مرحله تولید تا عرضه محصول جهت مشارکت همه تولیدکنندگان، اتحادیه‌های تخصصی، دیگر تشکل‌ها و صنایع مرتبط فراهم نماید. در این راستا، علاوه بر تولیدکنندگان که نقش اصلی را برعهده خواهند داشت می‌توان از سرمایه‌گذاران و افراد مجرب و با توان اجرایی بالا برای تکمیل زنجیره ارزش در استان بهره برد.

سپاسگزاری

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی نویسنده می‌باشد. بدین وسیله از اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمانشاه جهت پشتیبانی مالی، تشکر و قدردانی می‌شود.

فهرست منابع

اکبری، مریم؛ قاسمی، محمد (۱۴۰۲). **بررسی علل توقف یا رکود در تعاونی‌های مرزنشینان استان سیستان و بلوچستان و راهکارهای برون رفت آن**. هفدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه. ۱۲ خرداد ماه، تهران.

الفتی، جلال؛ رنگریز، حسن؛ احمدی، کیومرث؛ رضایی، بیژن (۱۳۹۹). **عوامل مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی تولیدی استان کرمانشاه**. تعاون و کشاورزی (تعاون)، ۹(۳۴): ۱۱۹-۱۴۶.

الفتی، جلال؛ رنگریز، حسن؛ احمدی، کیومرث؛ رضایی، بیژن (۱۴۰۰). **طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد (مورد مطالعه: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)**. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۰(۳۷): ۸۷-۱۱۴.

حسینی، سیده مژگان؛ آقا صفری، حنا؛ کرباسی، علی‌رضا (۱۳۹۳). **شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران**. تعاون و کشاورزی، ۳(۱۰): ۸۵-۶۶.

ظریفیان، شاپور؛ بهادری قزلجه، مختار (۱۳۹۳). **تحلیل عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی خودگردان استان همدان بر اساس الگوی SWOT**. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴۵(۱): ۱۷۴-۱۶۳.

علی بیگی، امیرحسین؛ شاهمرادی، مهنا (۱۳۹۵). **بررسی رکود تعاونی‌های مرغ تخم‌گذار استان کرمانشاه**. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۵(۱۷): ۱-۳۲.

Garnevskaa, E., Liu, G., and Shadbolt, N. M. (2011). **Factors for successful development of farmer cooperatives in Northwest China**. International Food and Agribusiness Management Review, 14(4): 18-29.

Ishemo, Ai., and Bushell, B. (2017). **Farming Cooperatives: Opportunities and Challenges for Women Farmers in Jamaica**. Journal of International Women's Studies. 18(4): 45-58.

Lopulisa C., Rismaneswati, A., Ramlan A., and Suryani., I. (2018). **The emerging roles of agricultural insurance and farmers cooperatives on sustainable rice productions in Indonesia**. IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 157 012070.

Mojo, D., Degefa., T., and Fischer, C. (2017). **The Development of Agricultural Cooperatives in Ethiopia: History and a Framework for Future Trajectory**, Ethiopian. Journal of the Social Sciences and Humanities, 13 (1): 49-77.

Patrawart JU, Sriurai SA. (2016). **The new challenges in the 2nd century of agricultural cooperatives development in Thailand**. In 11th ICA Asia Pacific Regional Research Conference on Cooperatives and Sustainable Development, Hotel Ashoka, New Delhi, India, 15: 1-18.

Patrawart JU, Sriurai SA. (2016). **The new challenges in the 2nd century of agricultural cooperatives development in Thailand**. In 11th ICA Asia Pacific Regional Research Conference on Cooperatives and Sustainable Development, Hotel Ashoka, New Delhi, India, 15: 1-18.

Sabari, E.M. (2020). **analysis of strategies for reviving coffee production in cooperative societies in Meru County Kenya**. Thesis of the Master Degree in Business Administration of Kenya Methodist University, October 2020.

Tesfamariam, K. (2015). **Cooperative movement in ethiopia: development**, challenges and proposed intervention. *J. Econ. Sustain. Dev*, 6. 73-87.

Valkila, J., and Nygren. A. (2020). **Impacts of Fair-Trade Certification on Coffee Farmers, Cooperatives, and Laborers in Nicaragua**. *Agriculture and Human Values* 27(3): 321–333.

Zheng S., Wang Z., and Song. S. (2011). **Farmers' behaviors and performance in cooperatives in Jilin Province of China: A case study**. *The Social Science Journal* 48(3): 449–455.